

Hat Sanatının Modern Sanata Yansımaları

The Influence of Traditional Islamic Calligraphy on Modern Art

ÖZET

Türkler, tarih boyunca kendilerine özgü bir sanat anlayışı geliştirmiş ve zaman içinde bu sanatlar gelenekleşmiştir. Ebru, hat, minyatür, tezhip ve çini gibi sanat dalları, Türk kültürünün temel taşlarını oluşturmuş ve zaman içinde bu sanatlar, yaşanan coğrafya, dini inançlar, sosyal yaşam ve dönemin estetik anlayışına bağlı olarak evrilmiştir. Ancak günümüzde bazı geleneksel sanat dalları, modernleşme süreciyle birlikte unutulmaya yüz tutmuşken, bu geleneklerin modern sanatla birleştirilmesi, sanatçılara evrensel bir dil geliştirme fırsatı sunmaktadır. Özellikle hat sanatı, Türk el sanatlarının estetik derinliğini ve tarihsel mirasını taşıyan önemli bir unsur olarak günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, geleneksel Türk sanatlarını çağdaş bir bakış açısıyla yorumlayarak, yeni eserler üretmek, sanatçıyı hem kültürel mirasla hem de modern sanat anlayışıyla uyumlu bir noktada konumlandırabilmektedir.

Makalenin temel amacı; geleneksel hat sanatını gelecek nesillere aktarmak ve daha geniş kitlelere yaymaktır. Ayrıca bu sanatı modern sanatla birleştirerek yapılmış çalışmalarını araştırmak ve genç sanatçılara ilham vermektir. Modern sanatla hat sanatını birleştiren eserler günümüz modern sanat anlayışına uygun olarak yapılmış çalışmalardır. Bu çalışmalar hat sanatına farklı bir bakış açısı getirdiği için önem arz etmektedir.

Bu araştırmada modern sanatın temsilcilerinden olan Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Abidin Elderoğlu, Selim Turan, Erol Akyavaş, Süleyman Saim Tekcan, Ergin İnan, Elif Naci'nin çalışmaları geleneksel hat sanatının modern sanata yansımaları betimsel bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada, geleneksel hat sanatının modern sanat üzerine etkileri detaylı bir biçimde ele alınmış ve bu etkilerin nasıl bir dönüşüm geçirdiği açıklanmıştır. Sonuçlar, modern sanata yansıyan bu geleneksel öğelerin hem görsel hem de estetik ve teknik açıdan nasıl bir etkileşim ve dönüşüm gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Sanatlar, Hat Sanatı, Modern Sanat, Çağdaş Yorum

ABSTRACT

Throughout history, the Turkish people have developed a unique artistic approach, which has gradually become a tradition. Arts such as Ebru, calligraphy, miniature, illumination, and ceramics form the foundational elements of Turkish culture. Over time, these arts have evolved in accordance with the geography, religious beliefs, social life, and aesthetic preferences of the era. While some traditional art forms have faded away in the modern age, the integration of these traditions with contemporary art provides artists with the opportunity to create a universal language. Particularly, calligraphy remains a significant element that carries the aesthetic depth and historical heritage of Turkish applied arts. In this context, interpreting traditional Turkish arts through a modern lens and creating new works based on them enables artists to position themselves in harmony with both cultural heritage and contemporary artistic understanding.

The aim of this article is to transfer traditional calligraphy art to future generations, spread it to broader audiences, inspire young artists, and explore works that combine this art with modern art. The works that combine calligraphy and modern art are created in line with today's modern art understanding. These works are significant because they bring a fresh perspective to calligraphy.

In this research, the works of modern art representatives such as Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Abidin Elderoğlu, Selim Turan, Erol Akyavaş, Süleyman Saim Tekcan, Ergin İnan, and Elif Naci have been descriptively examined with regard to the reflections of traditional calligraphy on modern art. The paper discusses in detail the effects of traditional calligraphy art on modern art and how these effects have undergone transformation. The findings reveal how these traditional elements reflected in modern art interact and transform visually, aesthetically, and technically.

Keywords: Traditional Arts, Calligraphy, Modern Art, Contemporary Interpretation

GİRİŞ

Hat sanatı, geleneksel Türk sanatları arasında önemli bir yerdedir. Hat sanatının estetik ve görselliği ifade etme konusunda kendine özgü bir tarzı vardır.

Kültürler toplumları oluşturan temel taşlardır. Geçmişten günümüze kültürlerin kendine has özellikleri, farklılıkları olduğu bilinmektedir. Kültürlerin gün geçtikçe çağa ayak uydurması, çeşitli değişimlere açık olması ve sürekli gelişmesi kaçınılmazdır. Gelecek nesillere aktarılabilecek kültürel değerlere gereken önemin verilmesi ve bu değerlerin korunması önemlidir. Kültürel değerlerin en önemli kısmını oluşturan geleneksel sanatlar, toplumun düşünce tarzını

Zerrin Gürcan Uyman¹

Zeynep Küçükural²

How to Cite This Article

Gürcan Uyman, Z. & Küçükural, Z. (2025). "Hat Sanatının Modern Sanata Yansımaları", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:10, Issue:3; pp:164-174. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15762470>

Arrival: 20 April 2025

Published: 28 June 2025

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Bolu, Türkiye,

² Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Bolu, Türkiye

ve sosyal dinamiklerini yansıtan öğelerdir. Buna dayanarak geleneksel sanatların toplumdaki yeri sadece bir sanat kolu olarak değil de aynı zamanda kültürü şekillendiren bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Tarihi süreçte eserler kendiliğinden ansızın oluşmamış bir oluşum süreci içinde meydana gelmiştir. Birçok sanat dalı çıkış noktasına göre gelişmiştir. Bu sanatlardan biri olan hat sanatı çıkış noktasına bakıldığında İslam medeniyetinin içinden çıkmıştır. Ortaya çıktığı medeniyetin değerleri üzerinde de gelişimini devam ettirmektedir (Maraş, 2023: 1).

Geleneksel Türk sanatları, kuşkusuz kültürel belleğimizin en kıymetli parçalarından biridir. Ancak günümüzün hızla değişen yaşam koşulları, teknolojik dönüşümler ve ekonomik kaygılar, bu sanat dallarının bazılarında gözle görülür bir gerilemeye sebep olmuştur. Özellikle el emeği, sabır ve uzun süreli ustalık gerektiren sanatlar, modern çağın hız odaklı yapısıyla çoğu zaman örtüşmemektedir. Buna rağmen, kültürel sürekliliğin önemini kavrayan bazı bireyler, kurumlar ve sanatçılar; bu mirası sadece korumakla kalmayıp, ona yeni bir soluk kazandırmak için farklı mecralarda çalışmalar yürütmektedir. Bu çabalar, gelenekselin yalnızca nostaljik bir değer olmadığını, aynı zamanda günümüzle bağ kurabilecek esnekliğe sahip olduğunu da göstermektedir. (Balkanal, 2021: 218).

Toplumların kültürel değerleri, tarihsel süreçler içinde şekillenmiş ve nesiller boyu aktarılmıştır. Bu nedenle geleneksel sanatlar, yalnızca bir sanat biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve düşünsel dönüşümü yansıtan önemli bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

Derman (1997) İslam Ansiklopedisinde hat sanatını; “Yazmak, çizmek, kazmak, alâmet koymak anlamlarındaki Arapça hat mastarından türeyen ve yazı, çizgi, çığır, yol gibi manalara gelen hat kelimesi (çoğulu huṭṭ ve aḥṭāt), terim olarak Arap yazısını estetik ölçülere bağlı kalıp güzel bir şekilde yazma sanatı (hüsnü’l-hat, hüsn-i hat) anlamında kullanılmıştır. Kaynaklarda genellikle cismanî aletlerle meydana getirilen ruhanî bir hendesedir şeklinde tarif edilen hat sanatı, bu tarife uygun bir estetik anlayış çerçevesinde yüzyıllar boyunca gelişerek süregelmiştir” şeklinde ifade ederek kısaca açıklamıştır (Derman, 1997: 427).

Hat sanatı, sadece bir yazı biçimi değil; anlamın estetikle, şeklin maneviyatla bütünleştiği özel bir ifadedir. Kökeni “çizgi” ve “doğruluk” gibi yalın anlamlara dayansa da zamanla bu sade çizgiler ruhsal bir geometriye dönüşmüş, cismanî araçlarla ilahî denebilecek bir görsel düzene ulaşmıştır. Bu nedenle hat, yalnızca yazmak değil; görsel bir dua, şekillenmiş bir düşüncedir. Her harf, her kıvrım; sanatçının iç dünyasının dışa yansıyan ritmini yansıtır. (Kınlı, 2007: 1).

Geleneksel sanatların günümüzde önemini yitirmesi ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması, bu sanatların modern sanatla birleşerek günümüze uyarlanmış eserlerle korunmasını gerektirmektedir. Bu birleşim, günümüz insanının bu sanatları farklı bir bakış açısıyla değerlendirmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Cam (2013) “Modern Postmodern Sanat Algısı Bağlamında Hat Sanatı” isimli çalışmasında “Modern sanatın non-figüratif (soyut) sanat arayışları, biçim, renk ve kompozisyonun, kendi gerçekliğini sorgulamaları sonucunda, hat sanatındaki çizgi, ritim, leke değerleri ve kompozisyonlardaki plastik unsurlar dikkatlerden kaçmamıştır. Bu arayış ve bulgu çakışmaları sonucunda, modern sanat ile hat sanatı arasında kesişmeler, etkileşimler gündeme gelmiştir” (Cam, 2013: 32) ifadesiyle geleneksel sanatların modern sanatla birleştirilerek eserler üretilmesi gerektiğini desteklemiştir.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Hat sanatının modern sanata yansımaları konu başlığı olarak tespit edilmiştir. Bu konu başlığında literatürde, modern sanattaki eserlerinde hat sanatını kullanan sanatçılar taranmış ve yedi sanatçının eserleri incelenmiştir. Hat sanatını çalışmalarında ana tema olarak kullanan sanatçılar hakkında bilgiler verilerek eserleri yorumlanmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Hat Sanatının Özellikleri ve Tarihsel Gelişimi

Uğur (2018) “Geleneksel Hat Sanatının Estetik Yapısı ve Kültürel Bağlamı” konulu çalışmasında hat sanatını, Arap harflerinin estetik ölçütlere uygun biçimde yazılması esasına dayanan, İslam kültüründe köklü bir geçmişe sahip olan geleneksel bir güzel yazı sanatı olarak tanımlamıştır. Bu sanat dalı, özellikle Kutsal kitabın çoğaltılması ve dini metinlerin aktarılması sürecinde gelişmiş; zamanla estetik ve ruhani değerlerin bir ifadesi hâline gelmiştir. Hat sanatında kullanılan sülüs, nesih, kufi, talik ve divani gibi yazı stilleri hem biçimsel hem de simgesel anlamlar taşımaktadır (Uğur, 2018: 34). Literatürde bazı kaynaklarda hat sanatı, Arap harflerinin belirli estetik kurallara göre biçimlendirilmesiyle oluşan bir yazı sanatı olarak tanımlanmaktadır. Fakat hat sanatı, yazının sadece görsel olarak yazılması değil, aynı zamanda anlamın, estetik değerlerle harmanlanarak derin bir kültürel ifade biçimi oluşturmaya açısından da önemli bir yer tutmaktadır. Bu sanat, yazının sadece bir iletişim aracı olmasının ötesinde, bir görsel estetik, ahenkli bir düzen ve ruhani bir derinlik taşımaktadır.

Hat sanatı kendi içerisinde de farklı üsluplardan oluştuğu gibi İslam coğrafyası içerisinde her bölgenin kendine göre yazı tavrı bulunmaktadır. Bunlar Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhani, Tevki, Talik, Rika ve Kufi, olarak

çeşitlendirilmiştir. Bu yazıların tamamına Aklam-ı Sitte denir. Kufi yazı geometrik düzenlemelerle yazılmış, farklı bir yapıya sahip yazı çeşididir. Yazı ile figüratif etki sağlanmış, hatta insan yüzleri, tuğralar ve yapılan istifleme ile farklı betimlemeler oluşturularak özgün eserler ortaya konmuştur (Kesova, 2019: 23).

Hat sanatı, sanatkârın elinde adeta hayat bulan bir ifade biçimidir. Bu sanatta kullanılan kâğıt kalem ve is mürekkebi, yalnızca bir yazı aracı değil, aynı zamanda estetik bir disiplinin temel unsurlarıdır. Hat sanatı uygulayıcısı, harfleri yazarken yalnızca metni değil; aynı zamanda duyguyu, ritmi ve görsel dengeyi de kâğıt üzerine aktarmaktadır. Her bir harfin oranı ve yerleşimi, milimetrik bir hesaplama, kalemin ucundan çıkan nokta sistemiyle belirlenir. Bu nokta, harflerin boyunu, eğimini ve kompozisyon içindeki yerini tayin eden temel bir ölçü birimi olarak işlev görür. Noktanın iki köşesinin dikey, diğer iki köşesinin yatay olması, sadece geometrik bir gereklilik değil; aynı zamanda sanatkârın estetik anlayışının da bir parçasıdır. Hüsn-i hat, noktalardan oluşan sade çizgi sisteminin içinde barındırdığı büyüklük hendese ile izleyende derin bir hayranlık uyandırmaktadır. Satırlar ve satır araları dahi bu nokta sistemiyle belirlenirken, bu düzeni sağlamak amacıyla “mıstar” adı verilen özel bir araç kullanılmaktadır. Bu araç, yalnızca teknik bir yardımcı değil; aynı zamanda yazının ritmini, simetrisini ve görsel estetiğini destekleyen sessiz bir rehberdir. Sanatkârın elinde şekillenen bu denge hem göze hem zihne hitap eden bir uyumun ifadesidir (URL 1).

Güzel yazı, Mushaf, kitap ve murakkalardan başka, devlet teşkilâtında, mimarîde, kitabe, kubbe ve kuşak yazılarında, mezar taşlarında, ahşap ve maden işlerinde, kumaş, çini, tuğla ve dekorasyonlarda da dinî hislerle yazılmış ve işlenmiş ve halen işlenmektedir. Böylece hat, içtimaî hayatın her aşamasında kendini göstermiş hem güzellikle ülfet edilmesine hem de ifade ettiği mana itibarıyla hayati bir düstur kazanılmasına vasıta olmuştur (Serin, 1999: 23).

Modern Sanat

Modern sanat, 20. yüzyılın ortalarından itibaren meydana gelen çeşitli sanat akımlarını ve pratiklerini kapsayan geniş ve derin bir terimdir. Bu sanat türü, geleneksel sanat formlarından çok farklı bir yol izleyerek, yenilikçi malzemeler, teknikler ve kavramsal temalar kullanarak bireysel anlatımı ön planda tutmaktadır. Modern sanat, toplumda var olan sosyal, politik ve kültürel dinamiklerle paralel bir gelişim sergileyerek sanatçının kişisel deneyimlerini, gözlemlerini ve kendi özgün görüşlerini yansıtmaktadır. Genellikle izleyici ile güçlü bir etkileşimi teşvik eden yerleştirme, performans ve dijital sanat gibi multidisipliner yaklaşımlar içermektedir. Bu özellikleriyle çağdaş sanat, geleneksel estetik değerleri sorgulayan, eleştiren ve yeni ifade biçimleri arayan bir alan olarak dikkati üzerine çekmektedir. Bunun yanı sıra, sanatçıların yaratıcılıklarını serbestçe ifade edebilmeleri için sunduğu farklı platformlar ve olanaklarla bu sanat biçimi, günümüzde daha da önem kazanmaktadır.

Günümüzde yaygın şekilde kullanılan “modern” sözcüğü Latince’de “tam şimdi” anlamına gelen “modo” ve ondan türetilen “modernus” sözcüğünden gelmektedir. İçeriği sürekli değişse de “modern” terimi hep, kendini eskiden yeniye bir geçişin sonucu olarak görmek için, Antik Çağ ile kendisi arasında bir ilişki kuran dönemlerin bilincini dile getirmiştir (Jameson vd., 1994: 31, aktaran Şahin, 2016: 79).

Modernizmin bir uzantısı olarak modern sanat, geleneksel sanat anlayışından koparak yeni ve özgün bir dil oluşturmaya çalışmıştır. Modern sanatçılar, geleneksel sanatın kurallarını ve kalıplarını yıkarak, yeni teknikler ve malzemeler kullanmış, konulara yeni bir bakış açısı getirerek, sanatta paradigmatik bir kırılma yaratmışlardır. Bu anlamda modernizmin toplumsal etkileri, sanattaki etkileriyle yakından ilişkilidir (Taşçılar, 2024: 2282).

Modern sanatın öncülerinin eserlerinde, doğu ve eski Türk el sanatlarından alınan ilkelere sadelik, minimuma indirgeme, birlik içinde çokluk ve belirsizlik içinde belirginlik gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu akımlar, sentez ve deneme yoluyla duygusal ve anlamlı eserler yaratmaya çalışarak estetik açıdan zenginlik sunmaktadır.

Hat Sanatının Modern Sanata Etkisi

Hat sanatı, geleneksel yapısıyla çağdaş sanata derin bir etki bırakmıştır. Bu etki, yalnızca estetik unsurlarla sınırlı kalmayıp, modern sanatçıların ifade biçimlerini zenginleştirmiştir. Örneğin, modern tasarım ve grafik sanatlarında, hat sanatıyla benzerlikler gösteren soyut çalışmalar sıkça görülebilir. Hat sanatı, mekân ve zemin kullanımında da yenilikler getirmiştir. Sanatçılar, geleneksel olarak kullanılan kâğıtların dışında, tuvaler, duvarlar, cam ve dijital platformlar gibi çeşitli ortamlar üzerinde çalışmaktadır. Ayrıca, modern sanatta hat sanatının unsurlarının uygulanması, kültürel kimlik arayışlarının sorgulanmasına ve global sanat dilinin zenginleşmesine olanak tanımaktadır.

Modern sanat içinde özellikle soyut sanatın kendi anlayışını oluştururken çizgi üzerinden kaligrafi ile kurduğu bağ görsel bir eleman olmasının yanında felsefi boyutta da değerlendirilmelidir. 20. yüzyıl sanatı içerisindeki soyut sanatın, doğulu kaligrafinin felsefi tavrından, tinselliğinden, hareketinden ve enerjisinden etkilendiği ve batılı sanatçıların yaratma dinamiği için zemin oluşturduğu söylenebilir (Antmen, 2001: 76)

Modern sanatta hat sanatının etkisi yalnızca görsel estetikle sınırlı değildir; aynı zamanda soyut sanatın felsefi boyutuna da derin bir katkı sağlamıştır. Soyut sanatın doğuşunda, doğulu hat sanatının çizgisel yapıları ve

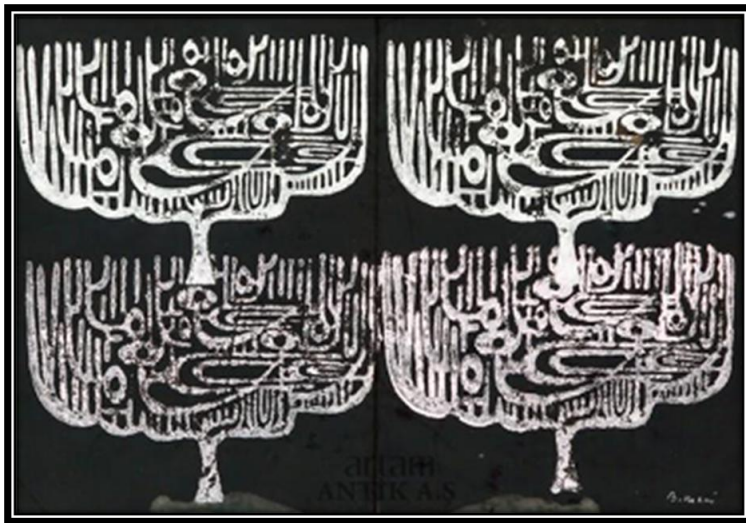
hareketliliği batılı sanatçılara ilham vermiştir. Bu etki, soyut sanatın temel unsurlarından biri olan çizginin ve hareketin izleyiciye sunduğu duygusal ve felsefi derinlik açısından büyük bir öneme sahiptir (Elderoğlu, 2019: 129). Günümüzde birçok çağdaş Türk sanatçısı, hat sanatının karakteristik özelliklerini soyut çalışmalara entegre ederek geleneksel ile modernin birleşiminden özgün eserler yaratmıştır. Bunun örneklerinden olan, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun eserlerinde görülen hat sanatını çağdaş bir biçimde kullanmasıdır. Bedri Rahmi, geleneksel hat çizgilerini modern estetikle harmanlayarak dönemin sanat akımlarına farklı bir bakış açısı getirmiştir (Kayhan, 2021-a: 213). Modern sanatın hat sanatına yönelimi, yalnızca estetik bir beğeniden ibaret değildir. Bu ilgi, sanatçının kültürel köklerine dönme ve kimliğini yeniden inşa etme arzusunun bir yansımasıdır. Geleneksel çizgilerin modern formlarla buluştuğu bu etkileşim, geçmişle bugün arasında görsel bir köprü kurar. Hat sanatı, böylece sadece bir biçim değil, anlam yüklü bir ifade alanı hâline gelir.

Geleneksel Türk sanatlarının öğelerini modern sanatla birleştiren sanatçılar hem kültürel kimliklerini hem de sanatsal ifadelerini global sanat dünyasında tanıtmak için bu sentezi kullanmışlardır. Hat sanatındaki formlar ve semboller, modern sanatçıların eserlerinde, kültürel geçmişi modern estetikle harmanlayarak güçlü bir anlatı oluşturmuştur (Akyavaş, 2004: 192).

Hat Sanatını Eserlerinde Kullanan Sanatçılar

Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1975)

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Giresun'un Görele ilçesinde dünyaya gelmiş hem resim hem de edebiyat alanında derin izler bırakmış çok yönlü bir sanatçıdır. Abatay ve Atalay (2021)'ın yorumuna göre; "Bedri Rahmi Eyüboğlu çağdaş sanatta kendi kültürel geçmişinden ve değerlerinden esinlenerek eserler üretmiştir. Sanatçı kendine izlek edindiği Anadolu toprağını, eserlerinde ve akademide öğrencilerinin de çalışması için teşvik etmiştir. Bu da kültürel öğeleri, resmi için ne kadar gerekli gördüğünü göstermektedir (Abatay ve Atalay, 2021: 91). Sanatçı geleneksel süslemeleri kullandığı eserleri ile yurt içi ve dışında çok sayıda ödüle layık görülmüştür. 21 Eylül 1975 yılında İstanbul'da vefat eden sanatçı, Türk kültür ve sanatına özgün eserler bırakmıştır (Çelik, 1996: 1-8, Aktaran: Başbuğ, 2019: 202-203).

Resim 1. Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Hayat Ağacı*, Kâğıt üzerine akrilik, 35x50 cm. (URL-2)

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Hayat Ağacı" kompozisyonu, bu kadim sembolü çağdaş bir dilde kullanarak, manevi bağlantılar ve doğayla olan ilişkiyi vurgulamaktadır. Eserdeki hat sanatı ve modern estetik anlayışı arasındaki ilişki, geleneksel ve çağdaş öğelerin birleşimini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Yazı, anlamdan öte, sanatsal bir ifade biçimi olarak sunulmuş ve soyut şekiller aracılığıyla estetik boyutu öne çıkarmıştır. Bu yaklaşım, sanat dilinin evrimi ve modern sanatçıların geleneksel öğeleri çağdaş bir biçimde nasıl dönüştürdüğünü gözler önüne sermiştir.

Abidin Elderoğlu (1901-1974)

Türk ressam Abidin Elderoğlu 1901'de Denizli'de doğmuştur (URL-3). 1919 yılında Denizli Lisesi'nde sanat eğitimine başlamıştır. 1930'da Paris'e Julian Akademi'sine sanat eğitimini almaya gitmiştir. 1932'de yurda döndükten sonra renk lekelerinin egemen olduğu figüratif soyutlamalara yönelmiştir. 1930'lu yıllardan sonra figüratif çalışmalar sunan Abidin Elderoğlu, daha sonra soyut çizgide hat sanatını kullanarak çağdaş resim anlayışını eserlerinde göstermiştir. Geleneksel hat sanatını kaligrafik öğelerin tuval yüzeyine taşınması esasında harflerin okunurluğunu bozmamaya özen gösteren sanatçı, kaligrafinin kendine sağladığı imkanlar içerisinde, bir çizgi ağı oluşturup yüzeye kendine özgü ritmik bir görünüm kazandırmıştır (Bayramoğlu, 2013: 13).

Resim 2. Abidin Elderoğlu, 1970, Eczacıbaşı koleksiyonundan, seramik üzerine baskı, 30x39 cm. (URL-4)

Abidin Elderoğlu'nun Resim-2'deki eserinde yer alan turuncu daire, çevresindeki gri ve siyah tonlarla güçlü bir kontrast oluşturmaktadır. Turuncunun sıcaklığı, kompozisyonun odak noktası haline gelirken, siyah ve gri hatlar esere derinlik ve hareketlilik katmaktadır. Elderoğlu, eserlerinde renkleri bilinçli bir şekilde kullanarak kompozisyonun enerjisini ve görsel etkisini artırmaktadır. Abidin Elderoğlu'nun eserlerinde lekeli ve yüzeyci bir soyutlama anlayışı hakimdir. Açık-koyu kontrastları ön plana çıkarken, renk kullanımının geri planda kaldığı görülmektedir. Zamanla hat sanatının kaligrafik öğeleri sanatçının çalışmalarına yön vermiş, yuvarlak ve kıvrımlı hatlar, tuğra benzeri biçimlerle doğrudan yazıyı çağrıştıran kompozisyonlar oluşturmuştur. Elderoğlu, eski yazıtların desenleri ve çizgisel müzikalitesinden ilham alarak, soyut sanatın anlamını ve amacını güçlü bir şekilde yansıtmış, eserlerinde aydınlık bir renk anlayışını benimsemiştir.

Selim Turan (1915-1994)

1915 yılında İstanbul'da doğan Selim Turan, resim eğitimini Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Bu süreç, sanatçı kimliğinin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sanatçı Osmanlı hat sanatında farklı ustalarca yazılmış levhalar üzerine yoğunlaşmıştır. "Bu da geçer ya hu", "Allah Cömerttir", "Bismillahirrahmanirrahim", "Edep ya hu", "Muhammed Yâ mahbûbe'l-âşıkîn" gibi derin tasavvuf düşüncesinin ürünü olan levhaları hem Arap hem de Türk harfleriyle yazarak kurgulayan sanatçı kompozisyonlarının arka planını ise soyut elemanlar, renk blokları kullanarak, adeta tüm sanat yaşamını özetleyen bir yaklaşım içinde girmiştir (Sönmez, 2016: 74).

Selim Turan'ın resimlerinde geleneksel izler bu sanatlara olan ilgisinden kaynaklanmaktadır. Dönemin ünlü hattatı Hacı Kâmil Efendi'den hat dersleri, Necmettin Okyay'dan ebru dersleri aldığı bilinmektedir. Bu yüzden de sanatçı daha öğrenciyken geleneksel sanatlarımızdaki soyut etkiyi hissetmiş ve geleneksel olana karşı büyük bir ilgi duymuştur (Kılıç, 2013: 331).

Resim 3. Selim Turan, Güllü Hat Muhammed Yâ mahbûbe'l-âşıkîn, Eski Türkçe İmzalı, Mukavva Üzerine Yağlıboya, 51 x 82 cm. (URL-5)

Selim Turan'a ait "Güllü Hat" adlı eser, geleneksel hat sanatı ile modern resmin birleşimini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Canlı kırmızı zemin, kompozisyona sıcak ve enerjik bir hava katmakta, siyah hat yazısı ile güçlü bir

kontrast oluşturmaktadır. Yazının akışkan ve kıvrımlı yapısı, esere hareketlilik ve ritmik bir denge kazandırmaktadır. Kompozisyonda beyaz güller ve yeşil yapraklar, yazıyı yumuşatarak ona zarif ve estetik bir denge sağlamaktadır. Güller, İslam sanatında ve hat sanatında kutsallık ve aşkın sembolü olarak sıkça kullanılmıştır. Sanatçı, bu geleneksel öğeleri modern bir perspektifle yorumlayarak, manevi bir derinlik ve estetik bütünlük oluşturmuştur. Eserde, görsel dinamizm ve geleneksel formların uyumu, hat sanatının geleneksel çizgilerini çağdaş bir kompozisyon anlayışıyla buluşturmaktadır. Soyut ve dekoratif unsurların dengesi, sanatçının modern ve klasik arasında kurduğu bağı gözler önüne sermektedir.

Erol Akyavaş (1932-1999)

Erol Akyavaş modern Türk resim sanatının önde gelen sanatçılarından. Sanat eğitimine Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi'nde başlamış, sonrasında Paris ve Amerika'da sanat yaşamını sürdürmüştür. Eserlerinde özellikle İslam sanatının estetik anlayışı, mistik öğeler ve soyut dışavurumcu yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Yapıtlarında kaligrafi, mimari yapı unsurları ve metafizik içerikler öne çıkarken, sanatçı doğu ile batı sanatını özgün bir ifade diliyle buluşturan bir anlayış benimsemiştir. Akyavaş, sanatında hem batı resminin teknik veri ve birikimlerini hem de doğu kültür ve felsefesinin izleri ile dini, kültürel verileri yoğurarak, geçmiş kültürleri sanatı ile kucaklayarak ve anımsatarak, kendi sanat dilini ve arayışını oluşturmaktadır. Sadece doğu kültürü ve İslam sanatının izlerini değil, evrensel insanlığı birleştirmeyi öneren din ve kültür felsefesine yönelmiştir. Çağdaş sanata ulaşarak çok katmanlı ve derinlikli sanat anlayışı geliştirmiştir. (Bayramoğlu, 2013: 16).

Resim 4. Erol Akyavaş, *Hallac-ı Mansur*, Tuval üzerine akrilik, 300x350 cm. (URL-6)

Erol Akyavaş'ın "Hallac-ı Mansur" adlı eseri, sanatçının mistik ve metafizik temalara yaklaşımını yansıtan özgün bir örnektir. Dairesel form, merkezdeki koyu yuvarlak alanla birlikte mistik bir patlama ya da varoluş anını simgelerken; kaligrafik hatlar ve soyut lekese izler hem İslam estetiğine hem de batı soyut sanatına gönderme yapmaktadır. Kompozisyon, manevi arayış ve içsel yolculuk gibi temaları çağrıştıırken; renk geçişleri ve hareket hissi, izleyiciyi derin düşünsel bir alana çekmektedir. Akyavaş, bu eseriyle doğu ve batı düşüncesini soyut bir dilde buluşturmayı başarmıştır.

Süleyman Saim Tekcan (1940)

Süleyman Saim Tekcan, Türk modern sanatında kendine özgü bir yorum geliştirmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nde aldığı sanat eğitimi sonrasında özellikle baskı resim alanında yenilikçi teknikler geliştirmiştir. Tekcan'ın sanat pratiği, geleneksel öğeler ile çağdaş anlatım biçimleri arasında bir köprü kurar. Hat sanatı başta olmak üzere Osmanlı dönemi tezhip, minyatür ve mezar taşı motifleri ile Hitit kabartmaları gibi kültürel referanslar, onun eserlerinde modern bir biçim diliyle yeniden yapılandırılmıştır. Bu yaklaşım, sanatçının gelenek ile bireysel yaratıcılık arasında kurduğu dengeyi yansıtırken, aynı zamanda kültürel mirası çağdaş bir estetik anlayışla yorumladığını da göstermektedir.

Süleyman Saim Tekcan'ın eserlerinde yer verdiği at figürü, Türk milletinin varlık durumunda, en önemli belirleyici öğelerden birisidir. Sanatçının resimlerindeki at figürü, dinamizm estetik ve Şaman inancındaki yeri ile sanatçının gelenekten yararlandığını ancak kavram olarak, biçimsel dile ilave edildiğini göstermektedir (Abatay ve Atalay, 2021: 93). Süleyman Saim Tekcan'ın sanatında, geleneksel ile çağdaş olanın estetik bir bileşimi ön plandadır.

Özellikle at figürleri, onun sanatında hem tarihsel bir simge hem de kültürel bir kimlik göstergesi olarak yer almaktadır. Tekcan, atları yalnızca figüratif bir öge olarak değil; hareketin, özgürlüğün ve geçmişle bağın görsel bir temsili olarak işlemektedir.

Resim 5-6. Süleyman Saim Tekcan, *Atlar ve Hatlar Serisi*'nden Gravür (URL-7).

Resim 5-6'da yer alan Süleyman Saim Tekcan'ın "Atlar ve Hatlar" serisine ait bu eser, yalnızca görsel bir kompozisyon değil; kültürel belleğin izini süren bir semboller haritası gibidir. At figürünün rengi, biçimi ve eşlik eden ay, kitabe ve anıt benzeri öğeler, sanatçının kadim Türk kültürüne duyduğu saygının ve bu mirasla kurduğu içsel bağın izlerini taşımaktadır. Tekcan, bu seriyle yalnızca geçmişi çağırarak kalmaz; onu yeniden anlamlandırır, modern sanat diliyle geleceğe taşımaktadır.

Sanatçının eserlerinde sıkça karşılaşılan hat sanatı öğeleri, yüzeyin biçimsel dengesini kurmakla kalmayıp aynı zamanda doğunun mistik düşünce sistemine de göndermede bulunmaktadır. Hat formları, yazıdan çok birer plastik unsur gibi değerlendirilebilir. Bu yönüyle Tekcan, yazıyı anlamdan çok biçim üzerinden ele alan çağdaş bir yaklaşım sergilemektedir. Renk kullanımı genellikle derinlik hissi oluşturan geçişler, soğuk tonların hâkimiyeti ve gölgelendirilmiş yüzeylerle dikkat çekmektedir.

Ergin İnan (1943)

Ergin İnan, 1943 yılında Malatya'da doğmuş, sanat eğitimini ise İstanbul'da almıştır. Dönemin önemli sanat kurumlarından biri olan İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda aldığı resim eğitimi, onun sanat anlayışının temellerini oluşturmuştur. Bu süreçte yalnızca teknik becerilerini geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda geleneksel sanatla çağdaş sanat anlayışını sentezleyebilecek bir vizyon edinmiştir. Sanatçı, eserlerinde doğa, insan figürü ve tarihsel semboller gibi öğeleri çağdaş bir yorumla ele alarak, modern dünyadaki kültürel ve düşünsel bağlantılara dikkat çeker. Özellikle hat sanatı, minyatür ve tasavvufi temaları, sanatında derinlemesine işleyerek Türk sanatında mistik ve felsefi anlatımı öne çıkaran önemli sanatçılar arasında yer alır. Nitekim Türk sanatında tasavvufa en çok yakınlık duyan sanatçılardan biri olarak da değerlendirilmiştir (Tansuğ, 1991: 385).

Resim 7. Ergin İnan “Mesnevi” Baskı. Edition: 14/150 Litografi, imzalı. 62x43 cm. (URL-8)

Ergin İnan “Mesnevi” adlı bu eseriyle, doğa ve kültür, bilim ve mistisizm, doğu ve batı arasındaki çok katmanlı bir anlatım dili kurmaktadır. Görsel referanslarla hem bireysel hem kolektif hafızayı sorgulayan bu çalışma, sanatçının felsefi ve sembolik yaklaşımının güçlü bir örneğidir. Ergin İnan, sanatında insan figürünü; doğadan esinlendiği böcekler, sürüngenler, kelebekler ve sembolik öğelerle birleştirerek kendine özgü bir anlatım dili oluşturmuştur. Kompozisyonlarında zaman zaman minyatürü çağrıştıran düzenlemeler kullanmış, geleneksel süsleme sanatları ve hat motiflerini çağdaş yorumlarla yeniden biçimlendirmiştir. Eserlerinde yazı ve görsel öğeler bir arada yer almaktadır. Kaligrafik lekeler, üst üste bindirilmiş katmanlar ve canlı renklerle zenginleşen yüzeyler dikkat çekmektedir. Geleneksel ile modern arasında bir bağ kuran sanatçı, aynı estetik yaklaşımı özgün baskı çalışmalarında da sürdürmektedir.

Elif Naci (1898–1987)

Elif Naci, sanat eğitimine 1914 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde başlamıştır. 1929 yılında Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'ne katılmıştır. Sanatçının ilk kişisel sergisi, 1930 yılında Topkapı Sarayı'nın yanındaki Alay Köşkü'nde gerçekleşmiştir. 1933 yılında ise Türk resim tarihinde önemli bir yere sahip olan D Grubu'nun kurucuları arasında yer alarak, sanat anlayışını çağdaş bir çizgide geliştirmiştir. Geleneksel öğelerle modernist yaklaşımları sentezleyen sanatçı, bu yönüyle dönemin sanat ortamında özgün bir duruş sergilemiştir. Elif Naci, sanatını belirli bir kategoriye sokmaktan kaçınarak sürekli bir değişim ve evrim içinde geliştirmiştir. Eserlerinde, Batı etkilerini alarak ulusal kültürle bağ kurmuş ve Türk resminin özgün bir sentezini oluşturmayı hedeflemiştir. Hem ressam hem de müze ve gazetecilik alanlarında etkin olarak farklı bakış açıları kazanmış, bu da sanatına geniş bir perspektif katmıştır. Sanatındaki çeşitlilik, onu çağdaş Türk resminin önemli figürlerinden biri yapmıştır. Geometrik-soyut denemeler kısa bir süre etkili olabilmiş, zaman zaman eski hat sanatının uzantısı sayılabilecek motifler, bu soyut resimlerle bir arada kullanılmıştır. Elif Naci, resimlerine hat sanatı figürlerini sokmuş ve bu sanat üslubu ile resim sanatında köküne dönüşü savunmuştur. Ressamın kendi sanat anlayışını kaleme aldığı 1981 tarihli yazısında yer alan ‘Türk Resim sanatını Alplerin ötesinde değil, Torosların eteklerindedir’ ifadesi de bunun en kayda değer göstergesidir (Okay, 2024: 391).

Kayhan (2021). “Feyhaman Duran Koleksiyonunda Yer Alan Seçili Yazı-Resim Levhaların İncelenmesi” çalışmasında Elif Naci, “Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ne tayin edildiğim zaman, bu müzenin içindeki sanat ve tarihi eserlerin içinde beni en çok büyüleyen iki şey oldu: biri halı, diğeri hat sanatı. Ressam olarak bunun nedenlerini araştırdığımda her ikisinin de plastik özelliklerinin beni büyülediğine hükmettim. Hat sanatında Arap harflerinin birbirlerine sarılışları, sokuluşları ve istifleri estetik ve plastik özellikleri ilgimi çekti” şeklinde görüşlerini açıklamıştır (Yarar, 2013: aktaran Kayhan, 2021-b: 254-255).

Resim 8. Elif Naci Soyut Kaligrafi, 27x32 cm. (URL-9)

Elif Naci'nin bu eseri, soyut bir anlatım diliyle oluşturulmuş bir kompozisyon sunmaktadır. Eserin merkezi unsuru olan mavi daire, izleyicinin dikkatini çekerken çevresindeki dinamik çizgiler ve renk geçişleri ile kompozisyona hareket katmaktadır. Sanatçının kullandığı canlı renkler, eserin enerjik bir yapıya sahip olmasını sağlarken, şekillerin birbirine akışkan bir biçimde geçişi, modernizmin soyut anlayışını yansıtmaktadır. Eserdeki formlar ve kıvrımlı çizgiler, geleneksel hat sanatının izlerini taşımaktadır. Ancak bu öğeler, modern bir biçimde soyutlanarak yenilikçi bir dil oluşturulmuştur. Elif Naci, geleneksel ve çağdaş öğeleri bir arada kullanarak, izleyiciye çok katmanlı bir anlam dünyası sunmaktadır. Bu eser, sanatçının kültürel mirasla bağlantısını modern bir şekilde ifade etme çabasını gösterirken, aynı zamanda bireysel bir anlatım dili de geliştirmektedir.

SONUÇ

Hat sanatının modern sanata yansıması, sanatsal ifade biçimlerinin evrimini gösteren çarpıcı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel hat sanatı, günümüz sanat pratiklerinde yalnızca bir teknik ya da estetik unsur olarak değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir köken taşıyan bir zenginlik kaynağı olarak ta dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda, çağdaş sanatçılar, klasik hat motiflerini modern yorumlarla harmanlayarak, izleyicilere hem kolektif bir geçmişi hem de bireysel bir deneyim sunmayı hedeflemektedirler. Hat sanatı, çağdaş sanatın dinamikleri içinde bir referans noktası haline gelerek, sanatçıların yaratıcı süreçlerine ve izleyicilerin algısına derinlik katmaktadır. Bu süreçte, hat sanatı sadece kendi içinde bir gelenek olarak kalmamakta, aynı zamanda çağdaş sanatın zenginleşmesine önemli katkılarda bulunan bir unsur olma özelliğini de taşımaktadır. Böylece, geçmişle günümüz arasında bir köprü kurarak, izleyicilere kültürel bir deneyim sunmakta ve sanatın evrimsel sürecine anlam katmaktadır. Bu durum, hat sanatının değeri ve önemi üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

Bu araştırma, geleneksel Türk sanatlarından "Hat Sanatının Modern Sanata Yansıması" başlığı altında ele alınmıştır. Bu kapsamda, modern sanatın geleneği nasıl yorumladığı ve dönüştürdüğü üzerine veriler toplanmıştır. Elde edilen bulgular, geleneğin sanat dünyasında farklı biçimlerde varlık gösterdiğini ve her sanatçının, bu geleneksel öğeleri kendi çağdaş bakış açılarıyla harmanlayarak özgün eserler ortaya koyduğunu göstermektedir. Geleneksel hat sanatının modern sanatla buluşması hem kültürel kimliği yaşatma hem de sanatsal ifade biçimlerini zenginleştirme yönünde önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmada yer alan sanatçılar, geleneksel motifleri farklı bir biçimde yorumlayarak hem tarihsel bağlamı hem de güncel estetik anlayışlarını eserlerine yansıtmışlardır. Bu sanatçılar, geleneksel Türk hat sanatının izlerini modern bir bakış açısıyla harmanlayarak, geçmişin kültürel mirasını bugünün sanatına entegre etmişlerdir. Bu süreç, sadece teknik bir yenilik değil, aynı zamanda kültürel bir mirası yaşatma ve ona çağdaş bir anlam katma çabası sergilemektedir.

Bedri Rahmi Eyüboğlu eserlerinde geleneksel öğeleri modern bir perspektif ile birleştirerek sanatsal ifadesini güçlendirmektedir. Eyüboğlu hem kültürel mirası hem de çağdaş sanat anlayışını harmanlayarak, izleyiciye hem estetik hem de felsefi açıdan derinlikli bir deneyim sunmaktadır.

Abidin Elderoğlu, 1930'lu yıllardan sonra figüratif çalışmalar yaparak sanat hayatına başlamış, ancak zamanla soyut bir çizgide ilerlemiştir. Hat sanatını modern resim anlayışıyla harmanlayarak çağdaş eserlerinde bu geleneği güçlü bir şekilde yansıtmıştır. Sanatçının eserlerine bakıldığında, doğu kültürünün izleri ve Türk sanatının geleneksel öğeleri açıkça kendini göstermektedir. Elderoğlu'nun hat sanatından ilham alarak kullandığı öğeler, estetik açıdan

derin bir anlam taşımakta ve izleyiciye anlamlı bir deneyim sunmaktadır. Bu eserlerdeki hat unsurları hem görsel hem de sembolik düzeyde zenginlik yaratmakta, sanatçının çağdaş sanatla gelenekseli nasıl birleştirdiğini gözler önüne sermektedir.

Selim Turan ve Erol Akyavaş, eserlerinde kullandıkları hat sanatı sembollerini, geleneksel Türk hat sanatından aldıkları ilhamla modern bir biçime dönüştürerek hem geçmişini hem de günümüzü birleştiren bir dil oluşturmuşlardır. Her iki sanatçının çalışmalarında, hat sanatının estetik değerleriyle harmanlanmış sembolik öğeler, geleneksel sanatla olan bağlarını açıkça ortaya koymaktadır. Süleyman Saim Tekcan ise at figürlerini kullanarak Türk tarihinin derin izlerini eserlerine taşımaktadır. Bu figürler, yalnızca görsel bir öğe değil, aynı zamanda Türk kültürünün önemli değerlerine dair bir göndermedir. Tekcan, hat sanatını bu figürlerle birleştirerek kültürel mirası yüceltmekte ve sanatında Türk kimliğinin izlerini güçlü bir biçimde ortaya koymaktadır.

Ergin İnan, geleneksel süsleme ve hat motiflerini çağdaş bir bakışla yeniden kurgulayarak, sanatında geçmişle bugünü buluşturan özgün bir anlatım dili geliştirmiştir. Eserlerinde kullandığı görsel öğeler derin ve simgesel bir anlatı sunmaktadır.

Elif Naci, geleneksel hat sanatını modern resimle birleştirerek, sanatında köklerine dönüşü savunmuş ve Türk resminin özgün bir sentezini yaratmayı hedeflemiştir. Resimlerinde, hat sanatının estetik ve ritmik yapısını kullanarak izleyicisine çok katmanlı bir anlam dünyası sunmuş, aynı zamanda çağdaş sanat anlayışını bu geleneksel öğelerle zenginleştirerek hem geçmişle bağını korumuş hem de yenilikçi bir dil geliştirmiştir. Bu yaklaşımıyla, geleneksel ve çağdaş arasındaki sınırları bulanıklaştırarak, sanatta evrensel bir dil oluşturmayı amaçlamıştır.

Sonuç olarak, geleneksel Türk sanatları, köklü bir tarihsel miras ve benzersiz estetik anlayışıyla günümüz sanat dünyasında hala güçlü bir etki yaratmaktadır. Özellikle hat sanatı, sadece görsel bir öğe olmanın ötesinde, derin anlamlar ve kültürel değerler taşıyan bir ifade biçimi olarak çağdaş sanatçılar tarafından yeniden keşfedilmekte ve modern sanatla harmanlanarak yeni bir dil ve estetik ortaya çıkarmaktadır.

Modern Türk sanatçıları, bu zengin mirastan beslenerek geleneksel formları çağdaş tekniklerle buluşturmaktadır. Böylece geçmişin izlerini taşıyan ama bugünün estetik algısına seslenen yeni sanat dilleri geliştirmektedir. Hat sanatının soyut, ritmik ve simgesel yönleri, günümüz sanatında bireysel ifade, kültürel kimlik ve evrensel estetik arayışlarıyla bütünleşmektedir. Bu süreç, yalnızca bir stil aktarımı değil; aynı zamanda yerelden evrensele uzanan bir sanat dili oluşturma çabası olarak da değerlendirilebilir. Sanatçılar, gelenekle modern arasında köprü kurarak, hat sanatını zamansız bir yorum alanına dönüştürmekte ve böylece tarihsel belleği çağdaş estetikle yeniden anlamlandırmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Abatay, D., & Atalay, M. C. (2021). Gelenek Kavramı ve Çağdaş Türk Resim Sanatçıları Eserleri Bağlamında Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2021(2), 85-94.
- Akyavaş, E. (2004). *Soyut Sanat ve Hat Sanatının Buluştuğu Nokta*. İstanbul: Yeni Sanat Yayınları.
- Antmen, A. (2001). Yazının Resmi, Resmin Yazısı: Modern Zamanlarda Kaligrafi. *P Sanat Kültür Antika Dergisi*, (21), 76-83.
- Balkan, Z. (2021). Osmanlı'dan Gelen Kültür Mirasımız Geleneksel Türk Sanatları. *Folklor Akademik Dergisi*, 4(2), 218-226.
- Başbuğ, Z. (2019). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun İki Eserinde Bulunan Türk Kültürü İmgeleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 201-208.
- Bayramoğlu, M. (2013). 20. Yüzyıl Türk Resim Sanatında Geleneksel Türk Sanat Örneklerinin Etkisi. *Kalemişi-Türk Sanatları Dergisi*, 1(2), 1-40.
- Cam, F. (2013). Modern-Postmodern Sanat Algısı Bağlamında Hat Sanatı. *Art-e Sanat Dergisi*, 6(11), 29-49.
- Çelik, A. (1996). Bedri Rahmi Eyüboğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Derman, U. (1997). "Hat". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/hat> [21.03.2025]
- Elderoğlu, A. (2019). *Gelenekten Geleceğe Hat Sanatı*. İstanbul: Modern Sanat Yayınları.
- Jameson, F., Lyotard, J. F. ve Habermas, J. (1994). *Tamamlanmamış Bir Proje: Postmodernizm*. (Necmi Zekâ, Çev.) İstanbul: İkinci Baskı, Kıyı Yayınları.
- Kayhan, B. (2021-a). *Modern Türk Sanatında Hat Sanatının Yeri*. İstanbul: Sanat Yayınları.
- Kayhan, B. (2021-b). Feyhaman Duran Koleksiyonunda Yer Alan Seçili Yazı-Resim Levhaların İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kesova, G. (2019). Çağdaş Türk Resim Sanatında Geleneksel İzler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, E. (2013). Çağdaş Türk Resminde Geleneksel Etkileşim. *Journal of International Social Research*, 6(25).
- Kınlı, S. (2007). Hat ve Hattâtân'da Osmanlı Hattatları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Maraş, Z. (2023). İslâm Hat Sanatı ile Modern Hat Kavramı Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Okay, Y. (2024). Müzeci Kimliği ile Elif Naci ve Türk Yurdu'ndaki (1955-1957) Müze Yazıları. *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28(2).
- Serin, M. (1999). Hat Sanatımız ve Meşhur Hattatlar. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Sönmez, N. (2016). Selim Turan. Tez, Antitez, Sentez-Katalog. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şahin, H. (2016). Modern Sanatta Geleneğin Reddi. *Akademik Sanat*, 1(1), 76-85.
- Tansuğ, S. (1991). Çağdaş Türk Sanatı. 2.Bs. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Taşçılar, H. (2024). Antik Birlik İlkelerinden Postmodern Atemporalizme: Sanatın Melezleşme Yönündeki Dönüşümü ve David Salle Örneği. *Social Sciences Studies Journal (Sssjournal)*, 10(12), 2279-2291.
- Uğur, İ. (2018). Geleneksel Hat Sanatının Estetik Yapısı ve Kültürel Bağlamı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(1), 45-58.
- Yarar, E. (2013). Yirminci Yüzyıl Türk Resminde Kaligrafik Eğilimler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- (URL-1) <https://islamansiklopedisi.org.tr/hat> Erişim Tarihi:23.02.2025
- (URL-2) <https://artam.com/muzayede/337-degerli-tablolar-muzayedeside/bedri-rahmi-eyuboglu-1911-1975-hayat-agaci-9> Erişim Tarihi:21.02.2025
- (URL-3) <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/abidin-elderoglu-hayati-ve-eserleri/> Erişim Tarihi:23.02.2025
- (URL-4) <https://www.ankaraantikacilik.com/urun/1072752/abidin-elderoglu-1901-1974-isimsiz-seramik-baski-1970-tarihli-39-x-29-5-cm> Erişim Tarihi:01.03.2025
- (URL-5) <https://www.artiummodern.com/en/product/2918003/bir-selim-turan-saheseri-selim-turan-1915-1994-gullu-hat-muhammed-y-mahb-be> Erişim Tarihi:01.03.2025
- (URL-6) https://www.istanbulmodernmagaza.com/tr/magaza-koleksiyonlari/istanbul-modern-souvenirs/erol-akyavas-hallac-i-mansur-_1305.html Erişim Tarihi:23.03.2025
- (URL-7) <https://www.zdergisi.istanbul/makale/suleyman-saim-tekcan-ve-atnagme-236> Erişim Tarihi:23.03.2025
- (URL-8) <https://artam.com/muzayede/387-modern-ve-cagdas-tablolar/ergin-inan-1943-mesnevi> Erişim Tarihi:23.03.2025
- (URL-9) <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/elif-naci-hayati-ve-eserleri/> Erişim Tarihi:26.03.2025